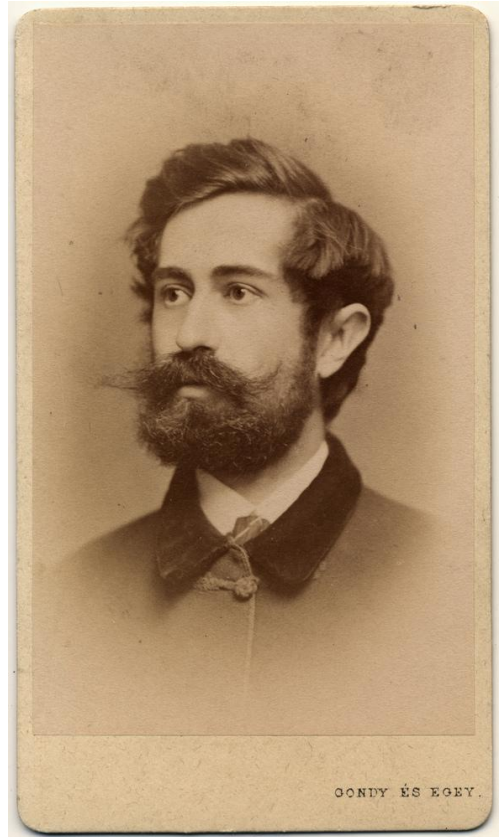

PEKÁR IMRE

1838. december 9-én született Rozsnyón. ... a bécsi műegyetemen gépészmérnöki, ezt követően Karlsruhe-ben politechnikai oklevelet szerzett. A kor szelleméhez igazodva, tanulmányai befejezése után munkát vállalt több korszerű külföldi gyárban. 1859-ben Angliában dolgozott, ahol ebben az időszakban a malomipar gépesítése a legfejlettebb színvonalú volt. Megismerkedett a francia gyárakkal, a francia malomiparral is. A debreceni István Gőzmalom RT. vezetője, Csanak József valószínűleg az 1862. évi londoni világkiállításon - ahol ebben az időszakban a Kelet-Magyarországon vetélytárs nélkül üzemelő gyár lisztje kapta a legmagasabb kitüntetést - találkozott a malomipar területén akkor már rendkívül jártas mérnökkel. Pekár az ő javaslatára tért haza, és 1864-ben elvállalta a debreceni István gőzmalom műszaki irányítását.

Az 1848-ban létesített gőzmalom a kezdeti nehézségek után ebben az időszakban virágkorát élte. Termelését ugrásszerűen növelte, s jó üzletpolitikával hatékonyan befolyásolta a város körzetének búzatermesztését. Debrecen város környékén a korábbi években még a gyenge minőségű "kétszeres" termesztése volt általános. A külföldi piac azonban ezekben az években már egyre inkább a fehér, sikérből gazdag, jó minőségű búzalisztet kereste. Így az új igények kielégítésére az István gőzmalom Mezőberényből vásárolta fel a "bánati szintisza piros acélos" búzát, amelyért jóval magasabb árat is fizetett, mint a búza és rozs keverékéből álló "kétszeres"-ért. Amikor Pekár Imre átvette a malom műszaki irányítását, Debrecen körzetében többen áttértek a jövedelmezőbb "bánati" búza termesztésére. A malom azonban a meglévő kőpárokkal képtelen volt a hazai és a külföldi piac igényeit kielégíteni.

Határozatot hoztak a gyár bővítésére. Az 1865. évi választmányi ülés elfogadta Pekár fejlesztési javaslatát és a meglévő kőjáratokat és kőpadokat átalakították a Lesdorfi Escher Myss-féle gyár termékeivel. Az új

*Pekár Imre portréja
(Gondy és Egey debreceni fényképészek
műterméből)*

berendezéssel a malom évi őrlőképessége mintegy 80 000 q-ra nőtt. A malom kapacitása még így is szűknek bizonyult és 1867-ben egy újabb malom sürgős megépítésére hoztak határozatot. Ennek előkészítésére Szepessy István igazgatóval együtt Pekár Imre kapott megbízást. Pekárék rövidesen elkészítették az új malom tervét, amelyet 10 kőjáratral a vasút mellé javasoltak felépíttetni. Számításokkal bizonyították a vasút melletti építés takarékosági mutatóit. Ennek ellenére nem rajtuk múlt, hogy a választmányi ülés nem ismerte fel a vasútvonalban rejlő lehetőségeket, az új malom építését mégis a régi telephelyen rendelte el. Pekár az építkezési és más

belső személyi kudarcok miatt 1870-ben leköszönt állásáról. A részvénytársaság tisztségviselői azonban féltve a készülő épület további sorsát, nem fogadták el lemondását. Az építetű bizottság mellett teljesen szabad kezűt kapott az építkezésnél, a malmi berendezések vásárlásánál, a felszerelési munkák irányításánál. Az új malom 1871-ben kezdte meg működését, és a részvénytársaság tulajdonában lévő őrlőberendezések teljesítménye ezzel évi 190 000 q-ra emelkedett. Az eredmények láttán Pekár Imrét újabb 3 éves szerződés elfogadására kérték fel, s egyben megkapta a műszaki igazgató címet. A malomiparban ezekben az években felgyorsuló éles konkurencia harc Debrecen sem került el. Két évvel az új részleg beindulása után értékesítési gondjaik keletkeztek. Az igazgató-tanáccsal támadt újabb nézeteltérése miatt 1874-ben ismét beadta lemondását és 1875-től megvált munkahelyétől. Egyben megvált a debreceni Gazdasági Tanintézetűől is, amelynek 1870-1874 között tanára volt.

Pekár malomépitű, üzemeltetű mérnök korszaka ezzel lezárult. De rövidesen jelen volt az 1878. évi nevezetes párizsi világkiállításán, ahol zsűribizottsági tagként vett részt a "gabonaneműek", de különösen a lisztbizottság munkájában, és ahol a bizottság jegyzűje, valamint "expertje" volt.

A nemzetközileg elismert malom-mérnököt a korábbi évtizedtűől foglalkoztatta a különböző búzaféleségek minőségének kérdése, a sikérvizsgálat laboratóriumi lebonyolítása. Az 1878. évi világkiállítás rendkívűli alkalmat nyújtott részére, hogy régi vágyát megvalósítsa; összegyűjtse az öt világrész országaiból a kiállításra küldött búza- és lisztmintákat, és Párizsból hazatérve valamennyit részletes laboratóriumi vizsgálattal értékelje. Pekár a kiállító országok bizottságaitűől összesen 250 búza- és lisztmintát gyűjtött. Közűlűk 1879-ben 179 búza- és 79 lisztmintából készített alapos, mindenre kiterjedű jellemzést. A munka nagyságára utal, hogy ezt megelőzűően egyenlű feltételek mellett, azonos idűszakban egyszerre soha sehol sem végeztek sikérvizsgálatot ilyen nagyszámű búza- és lisztmintából. Korábban a francia Millon 22 mintát határozott meg hasonló körűlmények között, Ritthausen pedig 33-at.

A több hónapot igénylű laboratóriumi munka után nem csak a minták értékelésérűől készűlt áttekintés. Pekár kitűnű közgazdasági érzékkel felmérte és mérlegelte a búzatermesztű országok termelési körűlményeit, a termesztésbe vont fajtaikat, a kialakult terméshozamokat, az értékesítés lehetűségeit. Mindezeket összevetette a hazai eredményekkel, hogy a magyar mezűgazdaság legfontosabb terménye jövűjének formálásához segítséget nyújtson. A laboratóriumi adatokon kívűl Pekár sok hasznos javaslatát közűlte a hazai gabonatermesztés és kereskedelem fejlesztése érdekében, amelyek közül több ma is figyelemre méltű. A terméshozam növelése érdekében ösztönözte a búza öntözését, elsűsorban a víz-szabályozással, erdőirtással aszályossá vált alföldi terűleteken. Ugyancsak szorgalmazta a búzanemesítés központi irányítását, a nemesített vetűmag termesztéshez - a gazdasági iskolák mellett - az uradalmak, bérletek, közép- és kisbirtokosok bevonását.

Számos javaslata közül említésre méltűk a hazai terményraktározási gondok megoldására tett észrevételei, amelyek segítségével a külföldi piacok hullámozű áringadozásának hatását kívánta kiiktatni.

Szűt emelt a külföldi kiállítóhelyekre "szegényes külsűvel" elkűldött áruk ellen. "A kiállítás szabad versenyterén, ha valaki ott megjelenik, bármennyire kitűnű legyen valűban, és kitűnűnek ismert legyen a múltban, fegyverkezzűk fel minden eszkűzzel annak bebizonyítására a jelenben is."

Pekár Imre nevéhez fűzűdik a liszt minőségét megállapítű módszer kidolgozása, amelyet egyszerűsége miatt évtizedekig használtak külföldön is az egyes lisztminták értékelésénél. A "pekározás"-ként közismerttű vált eljűrűssel 5-10 gramm lisztmennyiségbűl fekete lemezen gűlát formálva, a próbákat hirtelen vízbe mártották. A búzaliszt minőségétűől függű elszűnezűdésbűl megbízhatű pontossággal tudták megállapítani a vizsgált lisztminta sűtűipari értékét.

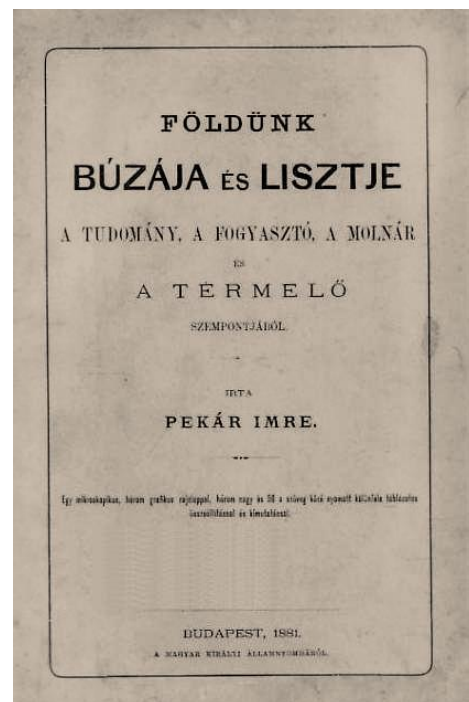

*Pekár Imre levélzárűja
(forrás: helytűrtűnet.com)*

Az 1878. párizsi világiállítást követő években "Földünk búzája és lisztje a tudomány, a fogyasztó, a molnár és a termelő szempontjából" (1881) címmel Budapesten átfogó tanulmány látott napvilágot a kiállításon bemutatott búzákról. A világ különböző tájairól származó növény termeléséről, a szemtermés feldolgozásáról és minőségi értékeléséről korábban sehol sem készült hasonló felmérés. A malomipari szakember magyar nyelvű művét 23 nyelvre fordították. Neve, munkássága a könyv megjelenése után valamennyi búzatermesztő állam szakterületén rövidesen ismertté vált.

Pekár Imre nagyszerű tanulmánya megírása után a kormány megbízásából hosszabb időt töltött az Észak-amerikai Államokban. Az 1880-1881-es években tanulmányozta az ottani mezőgazdasági viszonyokat, a gabonakereskedelemmel, a malomiparral kapcsolatos kérdéseket, amelyek ezekben az években egyre gyakrabban okoztak feszültséget a hazai gazdasági életben. Pekár mindezek mellett megismerte az USA-ban ekkor már javában működő közraktári rendszereket. Hazatérése után a Magyar Leszámítoló- és Pénzváltó Bank igazgatója és egyben a bank áruosztályának vezetőjévé választották. 1882-től 1909-ig

Pekár Imre 1912-ben, Benczúr Gyula festményén

Irodalom:

Szűts Mihály: A debreceni M. kir. Gazdasági Tanintézet Értesítője az 1896-97. tanévről. Debrecen, 1897.

Mayer Emil-Koncz Ákos: A debreceni István gőzmalom története 1843-tól 1896 végéig. Debrecen, 1898.

Debrecen iparának története a kapitalizmus kialakulásától napjainkig (szerk.: Ránki György.) Bp. 1976.

több mint 25 éven keresztül töltötte be ezt a tisztséget s közel nyolcvan éves korában vonult nyugdíjba. Ez időszak alatt jelentős szerepe volt az 1869-ben kis tőkével bank- és váltóüzlet céljából létesített pénzügyi intézmény felvirágoztatásában. Bár továbbra is erősen foglalkoztatták a gabona- és lisztkereskedelem kérdései, a múlt század utolsó évtizedétől neve a hazai közraktári és elevatori rendszer kiépítésével fonódott össze. A bank áruosztályának vezetőjeként kitűnő közgazdasági és pénzügyi érzéssel kezdeményezte és megvalósította a hazai közraktári rendszert. Az akkor Magyarországhoz tartozó fiumei kikötőben létesített közraktár és amerikai rendszerű elevátor felépítése ugyancsak Pekár Imre nevéhez fűződik. A századfordulón egyre inkább megerősödött bankintézmény vezetőjeként újjászervezte a Schönichen-Hartmann-féle újpesti hajógyárat, ugyancsak tevékeny szerepe volt a Magyar Folyam- és Tengerhajózási RT. létesítésében is.

Nyolcvanharmadik életévének betöltéséhez közeledett, amikor a Magyar Tudományos Akadémia 1921. évi nagygyűlésen a "magyar búza és a magyar liszt körül végzett nagy-érdemű kutatásaiért" a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályába tiszteletbeli tagnak választották Pekár Imrét, a mezőgazdasági növénytan művelőjét.

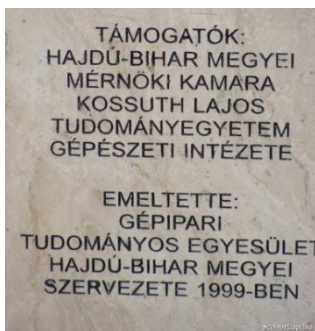
1923. július 12-én hunyt el Budapesten.

dr. P. Hartyányi Borbála

Forrás: <http://mek.oszk.hu/00000/00058/html/>

„A malom egykori területén, Debrecenben a Füredi utcán lévő Malompark bevásárló-központ előtt 1999-ben állította fel a GTE Hajdú-Bihar megyei Szervezete Pekár Imre szobrát (Györfi Lajos alkotása) azóta már elhunyt kedves barátaink: Dr. Nagy Géza és Kovács Ferenc áldozatos közreműködésével.”

Cséti Imre

A Hajdú-Bihar Megyei Mérnöki Kamara 2001-ben Pekár Imre-díjat alapított, tisztelegve a debreceni kötődésű világhírű mérnök emléké előtt.

Részlet a *MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA. TAGAJÁNLÁSOK 1921-BEN, KÉZIRAT GYANÁNT* című kiadványból:

„A III. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

XVIII.

Id. PÉKÁR IMRÉt, a magyar búza és a magyar liszt nagyérdemű kutatóját, a III. osztályba tiszteleti tagnak ajánljuk.

A magyar búza jelentős értéke a magyar föld áldásos tulajdonságainak köszönhető. Ennek az értéknek felismerése és pontos tudományos módszerekkel való megállapítása nagyobbára magyar kutatók érdeme. Ezek sorában előkelő helyet foglal el id. Pékár Imre, a ki „Földünk búzája és lisztje” című munkájában tette közzé úgy önálló tudományos kutatásainak, mint gyakorlati munkálkodásának eredményeit, a melyeknek felhasználása által vívta ki a magyar liszt a föld nemzetének versenyében a teljes elismerést. Munkájában eredeti mikroszkopi vizsgálatainak alapján foglalkozik a búzaszem szövettani tulajdonságaival és nagyszámú kísérletei alapján ismerteti a búza és a lisztje vegyi összetételét és a gyakorlati élet által felhasználható sajátosságait.

Tudományos és gyakorlati szempontból fontos, mondhatnánk alapokat teremtő megállapításokat köszönhetünk neki.

Tudunkkal ő volt az első, a ki rámutatott arra, hogy a liszt süthetősége nem a siker mennyiségétől, hanem elsősorban annak minőségétől függ.

Széles látókörének és mélyreható búvárkodásának a jele, hogy munkája bő forrása még a búza és lisztje több problémáinak is, a melyeket ő vetett fel először és a melyeket azóta sem tudtak megoldani sem kemikusaink, sem pedig növényphysiologusaink. Műve eredeti munkálkodás eredménye és e téren a legjelesebb mű, a melyhely a külföld elismerését is kéri, a magyar tudomány és a magyar kultúra jelentőségéről is tanúságot szolgáltatott.

Műve nélkülözhetetlen kézikönyv mindazoknak, a kik búzával, különösen pedig magyar búzával foglalkoznak.

Kutatásai közben fedezte fel azt az eljárást, melyet neve után „Pekározás”-nak hívnak s a melyhely a malomban és a laboratóriumban az egyes lisztfajták (számok) legfinomabb különbségeit is egyszerű és e mellett biztos módon meg lehet határozni. Ez az eljárás az egész világon elterjedt, s ennek révén Pékár nevét éppen úgy ismerik Amerikában, mint Németországban; nincsen búzát őrölő nagyobb malom, mely az őrlési folyamat ellenőrzése céljából ezt az eljárást ne használna s nincsen élelmiszer ellenőrző laboratórium, a mely ezt a biztos és egyszerű eljárást nélkülözhetné. S javaférfukorában min denütt ott látjuk id. Pékár Imrét, a bol a magyar liszt, a magyar búzatermelés érdekeinek előmozdításáról van szó, ott látjuk az első magyar elevator felépítésénél, a budapesti közraktári vállalat megteremtésénél s hogy ismereteit, tapasztalatait kiegészítse, ott látjuk Amerikában kék munkásszubbonyban, hogy a chicagói állomáson az amerikai búzaosztályozást megismerje. Közhasznú és nagyértékű közgazdasági munkássága mellett mindenkor élénk figyelemmel kísérte a magyar tudományos, különösen a mezőgazdasági mozgalmakat; mindig iparkodott, ha csendes résztvevővel is, annak érdekeit előmozdítani, a minék biztonysága az is, hogy az első közt volt, a ki felhívás nélkül is

sietett Akadémiánk hathatós támogatására. Élete elismerésre méltó példája a világ hiúságától ment, önzetlen, izig vérig magyar kutatónak, a ki tudományos eredményeinek felhasználásával hazánk egyik legjelentősebb iparának vált legjelentősebb munkásává és egyébként is a magyar közgazdaság hathatós előmozdítójává.

Akadémiánk csak az alapításának és alapszabályainak szellemében jár el, ha a gyakorlati természettudományoknak, illetőleg a mezőgazdasági növénytanak és a magyar közgazdaságnak ezt az érdekében és sikereiben gazdag munkását a tiszteleti tagsággal kitünteti.

Mi erre a kitüntetésre — a tiszteleti tagnak való megválasztásra — az országunk érdekében kifejtett munkálkodásának elismerésed, id. Pékár Imrét melegen ajánljuk.

Budapesten, 1921 február hó 25-én.

Szily Kálmán t. t.

Mágócsy Dietz Sándor r. t.

Degen Árpád l. t.”

A Bevezetés Pekár Imre "Földünk búzája és lisztje a tudomány, a fogyasztó, a molnár és a termelő szempontjából" című könyvéből (forrás: www.antikva.hu):

Bevezetés.

Jelen munkának eredeti czéja jelentéstétel volt az 1878-iki párisi világtárlaton kiállított búzáról és búzalisztről.

Ezen czéjből, mint alább a 24. és 25-ik §-ban ismertetve van, a kiállításon megjelent államokból szerzett búzák és lisztek bizonyos egyöntetű eljárás szerint leglényegesebb tulajdonaikra nézve meg lettek határozva.

Ezen, sok munkát és még több időt igénybe vett meghatározás után azon meggyőződésre jutottam, hogy a nyert eredmények kellő felhasználása és méltatásának czéljából okvetlen szükséges a búza alkotását, a különböző lisztkészítési módokat, végre az egyes államok búzatermelési, ezzel egybefüggőleg mezőgazdasági, őrlési, búza- és lisztforgalmi s fogyasztási viszonyait megismertetni.

A mult tapasztalataiból s új terjedelmes tanulmányokból merített adatok folyton szaporodtak, úgy, hogy — bár ezek csak válogatva használtattak — az anyag mégis felhalmozódott, és így a jelen munka nemcsak a több mint félszázévtet igénybe vett tárgyi meghatározások és kutatások természete, valamint az azt követő irodalmi rész folytán, hanem általában tartalma és kiterjedése által egy kiállítási jelentéstől némileg eltér.

Ez szolgáljon méntégséül a munka beosztásának és sorrendjének is, a melyben több fejezet van, melynek tartalma most tárgyalatott először magyar nyelven, sőt egyebek között a mi a búzaszem alkotását és ezen alapulva az őrléshez való viszonyát — más szóval a tudomány kutatásainak eredményét a gyakorlat-

lathoz — illeti, több olyan adat is van, a mely tudomásom szerint idegen nyelven sem volt eddig ilyen modorban tárgyalva.

A mi a szövegben követett sorrendet illeti, abban legelső az eredeti mikroszkopikus vizsgálatok alapján készült rajzok kíséretében megirt részletes boncz- és szövettana a búzaszemnek. Ezen leírás míg egyrésztől idegen források és saját kutatásaim felhasználásával a búzaszem alkotásáról tudományosan correct képet igyekezett adni, addig másrésztől különösen szem előtt tartotta a búzának, mint az őrlés-, továbbá a búzalisztnak, mint a sütés nyers anyagának gyakorlati czéljait, a mely czelokra folytonosan reflectált.

Ezt követi a búza- és lisztje vegyi összetételének ismertetése; azután néhány, a magyar lisztekre vonatkozó analysis, melyben különösen méltányolva van a nitrogén- és phosphorsav-tartalom, és az utóbbinak a magyar — a világon legkorpamentesebb — lisztekhez való viszonya.

Ezzel az általános rész be van fejezve. A részletes rész a párisi kiállításról hozott 179 búzának 38 rovatban és 79 lisztnak 16 rovatban való ismertetésével és egyenlő alapon való feldolgozásával kezdődik, melyet a legfőbb eredmények grafikus táblái kísérnek.

A munka folyamában csakhamar kiderült, hogy az öt földrész búzájának és lisztjének, az azokról teendő megjegyzéseknek, továbbá a világ különböző liszt- és táplálkozási szükségletének helyes méltatására elkerülhetetlenül szükséges, hogy a követett őrlési módokat s az azokat feltételező okokat megismertessem, fejlődésük történetét, a búza minőségének befolyását a követett őrlési mód létrejöttére okozatos egybefüggésben előadjam, — és ezt tartalmazza a legközelebbi §-sorozat.

Igy előkészítve kezdtem meg az egyes államok ismertetését, a melynél a munka folyamában nem kerülhetett ki figyelmemet a búzatermelési és forgalmi statisztika, s ennek alapján a mezőgazdaság és a kereskedelm állapotai és fejlődése; ezzel ismét a szoros egybefüggésben álló eszközök, melyekkel a

kormányok, vagy maga az egyes államok társadalma a mezőgazdaságot gyámolítják, s a búzatermelés mennyiségét és minőségét emelik. — És így a búzatermelés kiterjedtsége, fontossága, s hazánkra vonatkozólag az illető államok consumens vagy versenyző létének mérve szerint a dolgozat folyamában a fentebbi szempontokat mind méltattam, sőt részben a kereskedelmi intézményeket s a liszt további felhasználásának némely módját is leirtam.

A világ búzájának és lisztjének minőségét a reá vonatkozó termelési és gyártási adatokkal együtt ily módon összeállítani még eddig nem kísérelték meg. Hogy saját munkámban, mely jegyzeteim és a rendelkezésemre álló határolt forrásaim alapján a búzát mintegy a vetéstől táplálkozásunkig kísérem, és a világ búzaviszonyaira tudományos szigorral és a gyakorlat igényeinek szem előtt tartásával igyekszik világosságot vetni, mily mértékben sikerült feladatomat megoldanom: azt ezen monográfia olvasóinak igazságos ítéletére kell bíznom.

Budapest, 1880. december 24-én.

Pekár Imre.